

Attisove bazilike iz leta 50. po Kr., ki se je našla leta 1917. pod razvalinami železniškega nasipa na progi Rim—Napoli.

Vprašanje izvora bazilike Konstantinovega časa je tako rešeno (brez orienta), prišel je na dan vzorec iz I. stoletja; ta poganska stavba, namenjena misterijskemu kultu v nebo odnešenega, simbolnega Attisa (spiritualizem), je formalno in duhovno povsem prava mati subjektivistične bazilike IV. stoletja in krščanske cerkvene arhitekture sploh. Avtor obravnava v nadaljnjem še arhitekturne člene in njih razvoj in ostro opredeli umetnostni izraz antične in pokrščanske arhitekture: tektonski telesni organizem — novi idealistični spiritualizem in subjektivizem.

Potem obravnava centralno stavbo, izraz antične »kristalne telesnosti«, ki je krščanskemu zapadu manj služil, tam »ni imel domovinske pravice«, dasi je močno zakrnaval antično miselnost in se nagibal k novi.

V merovinški dobi se pojavi zastoj; tedaj gre le za »krščansko-kolonizatorično razširjenje starokrščanskih stavbnih tipov na sever in zahod«, v karolinški dobi pa razvoj zopet oživi v zmislu reakcije na zgodnjerednjeveško umetnostno hotenje. Namesto stare metafizične spekulacije stopi v zvezi z novim kultom antike zopet težnja, ki se v arhitekturi javlja v nagnjenosti k »telesno-plastičnemu« idealu, tudi zopet k centralni stavbi (primeri v istem času prvo, plastično »predrenesanso« v slikarstvu in skulpturi!).

Karolinški realizem vodi v prostorno diferenciranje stavbe in v ritmično kompozicijo, ki postane ta romanski dobi vodilni misli.

Za razumevanje razvoja je ta knjiga prijemljivo-jasno in prepričevalno-plastično pisana; kakor prva dva snopiča, se odlikuje tudi tretji po sodobni zastavi vprašanja, sistemu in metodiki. Avtor je obdelal obširen material, posebno hvalevredno je, da je v širši okvir vpotegnil tudi spomenike iz naše okolice, Dalmacije in Istre, ki v splošnem razvoju nikakor niso nepomembni.

Nedvomno kaže prvi del Cankarjeve Zgodovine, da dobimo, ko bo tu celota, eno najboljših tozadevnih del v Evropi. Le škoda, če bi to delo, kakršno je, v svoji novosti, splošni važnosti in aktualnosti ostalo le nam in našim ozkim mejam porabno in ne bi seglo v široko Evropo. Njegovo mesto je na široko-evropskem torišču.

S. Vurnik

4. Wł. St. Reymont: **Kmetje**. I. Jesen. Poslovenil Joža Glonar. Prevodov iz svetovne književnosti X. zvezek. Str. 257 in Opombe prevajavca. — Neugodne založniške razmere so krive, da smo dobili to veliko delo celih deset let pozneje in da bomo čakali še tri leta, preden ga dobimo v celoti. Za tedaj bi priporočili Matici, da nam v zadnjem zvezku oskrbi tudi spis o Reymontu in njegovem celotnem pisateljskem delu. Razpravo o »Kmetih« samih, ki so danes eno najznačilnejših umetnin novejših svetovnih književnosti, prinašamo spredaj. »Kmetje« so težka naloga za prevajavca in zahtevajo pesnika in tenkosluhega poznavavca originalnega in domačega jezika. Jezik v tej povesti je zdaj dialektično brutalen in vendar stiliziran, zdaj sama pesem narave, nežen, pa zopet silen. Za prevod tega dialekta danes nimamo drugega jezika, kot je Finžgarjev v Verigi ali Razvalini življenja — zlasti, ker je dialog ves natrošen z

ljudskimi reki in samosvojo kmečko modrostjo — toda ta jezik bi utegnil biti »Kmetom« klimatično tuj, ker je zgoščen, jezik »Kmetov« pa je široka poljanščina, osladna in nasilna obenem — blizu taka kot v Novačanovi »Velejki«. Dr. Glonar je vzel tip vzhodnega štajerskega narečja, toda ne v vsem dosledno; tudi ni vedno ločil med govorom in čisto epiko. Tako n. pr. rabi v pisateljevi pripovedi, ne v govorih, štamperl (138) za kieliszek, gruška (65), dočim ima na prejšnji strani (64) hruško; zlodziej pomeni samo tat, ne razbojnik (137), kar tudi za zmisel govora ni prav. Kar se tiče dialekta, bi ga bil lahko še bolj barval, ne morda s samimi lokalizmi, ampak s stavčno ritmiko in dialektičnimi protezami. Zlasti težko je uglasiti sentence. »S tujega voza zlezi, če treba, sredi morja!« (5 in še pozneje): Z cudzego woza — to złaž choć i w pół morza — original tu poje bolj kakor samo v asonanci; nemški prevod n. pr. ima tu poudarjeni zmisel: Vom fremden Wagen muß der Mensch runter, wenn es Zeit ist, selbst ins Wasser. V tem primeru vidimo, kako težek je tak prevod, zlasti pa slovenjenje govorice in ljudskih pesmi, ki jih je Reymont posebno koncem I. dela obilno uporabljal. »Lahko me, že veste, kam...« (42) je mnogo premilo za poljski »Ale, pocałujcie mię gdzieś...« in bi se reklo »E — pišita me, kamor hočeta...« Posrečeno so prevedena nekatera imena, n. pr. Nejček za Bartek, Jok za Kuba; toda Volja za Wola je kot krajevno ime pri nas skoraj brez vsebine; dobra je ločitev wójta in soltysa v župana in rihtarja. V splošnem se mora priznati, da je prevod dr. Glonarja korekten in da spričo skoraj nepojmljivih težkoč v mnogočem ubira tudi zvok originala. In to je pri »Kmetih« veliko!

F. K.

Janko Glaser: **Čas — kovač**. Maribor, 1929. — Baš pred desetimi leti je Glaser izdal prvo zbirko »Pohorske poti«, s katero je v našo poezijo pritegnil vonj nove pokrajine, ki so jo doslej literarno izrabljali le tujerodci (Achleitner, Bartsch). Ta krajinska barvenost z lahno intimno čustveno liriko je karakterizirala prvo zbirko. Druga zbirka »Čas — kovač« pa ne samo, da se ni v ničemer premaknila v bližino sedanjega časa, ampak pogrešamo v njej celo tega, kar je imela prva zbirka: barvenosti, čustva in lirike. Poezije. Ostal je v njej le opis, doživljaj, misel. Sama snov, ki je ni gledal umetnik, ali pa ni dozorela v poezijo. Komaj v par slučajih.

Razdelil je Glaser to zbirko, ki naj bi izražala usodo človeka v času, v štiri dele, katerih prvi in zadnji sta zrastle iz svojevrstnosti Pohorja, drugi iz najintimnejšega družinskega življenja in tretji iz refleksije.

Prvi del naj bi izrazil hrepenenje po gorski preprostosti, trpljenju in veselju in po razvoženi zemlji, čustvo svežega jutra, oblakov preko solnca in večerne tihoote, opojnost vinske jeseni in spokornjenosti zime. Pesmi so razpoloženske, ki pa ne izvirajo toliko iz čustvene impresije, kolikor iz razuma. Pesmice (Domotožje I, želja, Jutro) se namreč vidi, da so se spočele za pisalno mizo: ne izražajo kake notranje strnjenosti in nujnosti vezi s preprostimi drvarji, so le beg od lastne utrujenosti, izražen v nepoetični misli, hladno se blesteči iz poetičnega opisa. Pristnejše so ostale tega cikla (Večer, Zimska, Jesenska pesem), ki pa so strašno vsakdanje impresije,